

การพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
**The Development of The Manage Model for The Buddhist
Way Schools in Mahasarakham Primary Education
Service Area Office 3**

จเด็จ ทศวงษา¹ และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Jadet Tuswongsa¹ and Phramahamit Thitapanyo²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
KhonKaen Campus, Thailand
Email : tuscompt@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ 3) เพื่อเสนอรูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การดำเนินการวิจัย 3 ระยะ รายงานการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนาสถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนรักษาสภาพด้านกายภาพให้คงอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ แต่ยังไม่พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นและขาดการนิเทศ ติดตาม
2. ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากหลังการทดลองใช้รูปแบบ
3. เสนอรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีองค์ประกอบ 6 ขั้นตอน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การดำเนินงาน; โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the current conditions and problems in managing the Buddhist Way Schools; 2) to develop the model for managing the Buddhist Way Schools; 3) to present the management model This mixed research was conducted in 3 phases. The data obtained then were interpreted by the descriptive analysis based on the following statistics: Percentage, Mean and Standard Deviation.

The research results were as follows: 1) The study of the current conditions and problems of the management of the schools in the research area revealed that the schools have maintained their physical conditions only in function but have not developed the existing things to the betterment. 2) The evaluation results of the model and manual by the experts in the group dynamic suggested that the suitability of the model was at a high level. The satisfaction evaluation score of the model was at a high level. 3) The management model for the Buddhist Way Schools of Mahasarakham Education Primary Service Area Office 3 consists of six stages

Keywords: Model; Manage; The Buddhist way school

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้โลกที่กว้างใหญ่เป็นโลกรั้วพรหมแดนแห่งการเรียนรู้ มีทั้งการแข่งขันและการร่วมมือกันมากขึ้น การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตบุคคล สังคมให้มีคุณภาพ มีความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถแข่งขันกับระดับนานาชาติ การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเลือกสิ่งที่ดีงามและเป็นคุณประโยชน์ สามารถครองตนอยู่ในความถูกต้องดีงาม เรียนรู้ที่จะรักเพื่อนมนุษย์และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าแห่งมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (Suttirat, 2010 : 1-15) ระบบการศึกษาควรมีการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ เพื่อสร้างคนไทยและประเทศให้เข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้ามาเป็นแนวปฏิบัติและนำเรื่องประวัติศาสตร์ สิทธิหน้าที่ เบื้องศีล เบื้องธรรม เข้ามาในระบบการศึกษาและการเรียนรู้ได้ช่วยบ่มเพาะและสร้างค่านิยมที่เข้มแข็งให้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย สร้างให้เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ทุกที่ทุกเวลา มีกระบวนการ

คิดเป็นระบบ มีระเบียบวินัย มีความมั่นคง ความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ จุดเน้นสำคัญอยู่ที่ “การใช้คุณธรรมและความรู้ การมีสติปัญญา ความเพียรจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง” ทั้งนี้การปลูกฝังและบ่มเพาะค่านิยมที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนไทยต้องทำตั้งแต่เด็ก ๆ (Office of the Education Council : ONEC, 2015: 14-16)

การจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละบุคคล เพื่อนำเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัดโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นหนึ่งในจำนวนโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทย สามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยรูปแบบการดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ จะนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาบูรณาการ ซึ่งโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยจัดครูพระเข้ามาสอนในโรงเรียน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแตยุคแรกประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ (Ministry of Education, 2003 : 1-2) การนำพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่เน้นให้ผู้รู้เข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง โดยฝึกให้ผู้รู้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป คือการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวช ผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับ ยังผลให้ผู้รู้เองมีความสุขพร้อมกับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน ซึ่งพุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา” ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติจิตใจและปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกทั้งมีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึง เรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบ (SomdetPhraBuddhakosajarn (P.A. Payutto), 2016 : 351-353) ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ปัจจุบัน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวนมากที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งทุก ๆ โรงเรียนก็พยายามปรับ กระบวนทัศน์การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ผลที่เกิดกับผู้เรียนในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมาย เพราะโรงเรียนไม่สามารถจัดสภาพการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง 5 ด้าน ได้อย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลให้นักเรียนไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ขาดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ไม่เคารพ เชื่อฟังพ่อแม่และครูอาจารย์ ทะเลาะเบาะแว้ง ยกพวกตีกันหรือมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึงการขาดจิตสำนึกในการรักษาสาธารณะสมบัติการมีจิตสาธารณะ (Ministry of Education, 2004 : 3)

สภาพปัญหาของการดำเนินงานของโรงเรียนดังกล่าว เป็นเหตุจูงใจให้มีการวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยศึกษากระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานของโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ และที่ได้รับคัดเลือก ให้เป็นโรงเรียนต้นแบบหรือเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำเพื่อนำมาบูรณาการในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมผู้เรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธที่เหมาะสม กับโรงเรียนผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ครูผู้สอนหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้ประสบผลสำเร็จและมีความ ยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
3. เพื่อเสนอรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative reseach) และการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental reseach) โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และการวิจัยภาคสนามสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สรุปและนำเสนอข้อมูล
4. ร่างรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ตรวจสอบเพื่อยืนยันรูปแบบและรายละเอียดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)
2. การปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
3. จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 และแบบเก็บข้อมูลต่างๆ
4. จัดพิมพ์รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 และแบบเก็บข้อมูลต่างๆ
5. นำรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 ใช้ระยะเวลาทดลอง 1 ภาคเรียน (ภาคเรียนที่ 2/2560) โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ไปทดลองใช้กับโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 6 โรงเรียน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากขนาดโรงเรียนเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2) สร้างความเข้าใจและชี้แจงให้กับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย ทั้ง 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านโนนสะอาด โรงเรียนบ้านกุตรังโรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์ โรงเรียนบ้านหนองบอน โรงเรียนบ้านหนองแวงสหคามวิทย์และโรงเรียนบ้านสำโรงห้วยนาโนนจันทร์หอม

3) ทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในภาคเรียนที่ 2/2560 กับโรงเรียนบ้านโนนสะอาด โรงเรียนบ้านกุตรัง โรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์ โรงเรียนบ้านหนองบอนโรงเรียนบ้านหนองแวงสหคามวิทย์และโรงเรียนบ้านสำโรงห้วยนาโนนจันทร์หอม

6. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน เพื่อประเมินผลและข้อเสนอแนะรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นการประเมินผลการใช้และความพึงพอใจต่อรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์เพียงใด และมีปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า มีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) ด้านกายภาพโรงเรียนจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาตลอดทั้งการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติ หรือใกล้เคียงธรรมชาติ การรักษาสภาพด้านกายภาพให้คงอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ แต่ยังไม่พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ

ในวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมของทั้งสถานศึกษามีเพียงบางโรงเรียนที่ดำเนินการได้ครบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการเรียนการสอน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขาดการนิเทศ ติดตาม ของครูวิชาการ และผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขาส่งเสริมการมีวัฒนธรรม แสวงปัญญา โรงเรียนมีการดำเนินการแต่ไม่ต่อเนื่อง โรงเรียนมีภาระงานอื่นๆ มาก ครูต้องแบ่งเวลาไปทำงานด้านอื่นๆ 5) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนต้องอาศัยชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนในทุกๆ ด้าน จึงจะสามารถบริหารจัดการผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาจากทุกฝ่าย

2. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสู่การร่างรูปแบบซึ่งใช้ทฤษฎีเชิงระบบของเดมมิ่ง (Plan-Do-Check-Act) เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน รูปแบบมีองค์ประกอบ 6 ขั้นตอน ตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้โดยผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) และผู้เชี่ยวชาญประเมินผลรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แล้วนำรูปแบบไปทดลองใช้ ระยะเวลา 1 ภาคเรียน พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน และดำเนินการครบทุกกิจกรรม/โครงการ โดยมีสภาพด้านกายภาพที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขาทำให้ผู้เรียนเริ่มเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม (ศีล) รู้จักวิถีการสร้างสมาธิ และรู้จักแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา (ปัญญา) มีการนิเทศ ติดตามเป็นระบบมากขึ้นและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) โดยโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก

3. เสนอรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีองค์ประกอบ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นนิเทศ ติดตาม ส่งเสริมสนับสนุน 5) ขั้นปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข และ 6) ขั้นประเมินผล เผยแพร่ แลกเปลี่ยน

เรียนรู้พร้อมด้วยคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 3

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 3 ครั้งนี้ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 3 มีแนวทางดำเนินการ คือ 1) ด้านกายภาพโรงเรียนจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิลป และปัญญา ตลอดจนทั้งการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติ หรือใกล้ชิดธรรมชาติ การรักษาสภาพด้านกายภาพให้คงอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมของทั้งสถานศึกษา มีเพียงบางโรงเรียนที่ดำเนินการได้ครบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการเรียนการสอน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ยังขาดการนิเทศ ติดตาม ของครูวิชาการ และผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาโรงเรียนดำเนินการไม่ต่อเนื่องเพราะภาระงานอื่นๆ ของโรงเรียนมีมากทำให้นักเรียนและครูต้องแบ่งเวลาไปทำงานด้านอื่นๆ 5) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนต้องอาศัยชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนในทุกๆ ด้าน จึงจะสามารถบริหารจัดการผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาจากทุกฝ่าย

ดังนั้นการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน และได้รับความร่วมมือจากชุมชน และเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนควรกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ให้ ในระยะการพัฒนา 3-5 ปี ให้ชัดเจน โรงเรียนควรลดภาระงานอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และดำเนินงานเชิงระบบให้มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับวาทสนา ตะกอบโค (Takapkho, 2006 : 15) ได้ประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีคุณภาพด้านการส่งเสริมพัฒนาด้วยความ

ร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน มีแนวทางการพัฒนา คือเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนมีกระบวนการดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรคุณภาพ และเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงมีการสื่อสารเชื่อมประสานกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ที่ดี

2. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นเชิงระบบของเดมมิ่ง (Plan-Do-Check-Act)เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงานมีองค์ประกอบ 6 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นตอนดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุน 5) ขั้นปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข และ 6) ขั้นประเมินผล เผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีทรรศน์ พันธุ์บรรยงก์ (Phanthubanyong, 2002 : 1) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ (P-D-C-A : Plan-Do-Check-Act) คือ องค์ประกอบหลักของวงจรการจัดการหรือที่เรียกว่าวงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือ วงจรชูฮาร์ต (Shewhart Cycle) คือ วงจรการควบคุมคุณภาพที่เอ็ดวาร์ดเดมมิ่ง (W.Edwards Deming) ประมาจารย์ด้านบริหารคุณภาพเผยแพร่ให้เป็นเครื่องมือสำหรับปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเอง และได้นำมาใช้ได้กับทุกกิจกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิฑูรย์ สิมะโชคดี (Simachokdee, 1998 : 43-47) กล่าวถึง วงจรคุณภาพ (P-D-C-A) เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบอันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือ จะเริ่มจากการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ ผลลัพธ์ตามที่คาดหมายไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่งและทำตาม วงจรคุณภาพซ้ำอีกเมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อยๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจรคุณภาพ จึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือมากขึ้นโดยจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพอยู่ที่การพยายามตอบคำถามให้ได้ว่าทำอะไรจึงจะดีขึ้นและยังสอดคล้องกับมณฑกาญจน์ทองเอย(Thongyai, 2006 : 46) ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านโครงสร้างการ

บริหารงานได้แก่การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของ โรงเรียนที่เปลี่ยนไปซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูนักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษา องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติดนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงานมีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จักการให้และทำกิจกรรมต่างๆ เป็นหมู่คณะได้

3. โรงเรียนที่ดำเนินงานตามรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในขั้นเตรียมการ และขั้นการดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการตามรูปแบบได้ครบทุกกิจกรรมและส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ดำเนินการในขั้นต่อไปได้ เนื่องจากเป็นขั้นตอนการวางแผนและจัดสภาพทางด้านกายภาพให้เหมาะสมและฐานให้การดำเนินงานในขั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ อัมพร บำรุงผล (Bumrungphol, 2006 : 39) ที่ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธดีเด่น และวิถีพุทธทั่วไป ด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียน ได้มีการเตรียมการทั้งบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้น สร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา จัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความ เจริญองงาม หรือปัญญา วุฒิธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน และในขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาโรงเรียนได้ดำเนินการกิจกรรมไม่ได้ครบทุกกิจกรรมในคู่มือรูปแบบการดำเนินงาน แต่สามารถดำเนินการได้ครบทั้ง 5 ด้าน แต่จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นว่า ผู้เรียนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม (ศีล) รู้จักวิธีการสร้างสมาธิ และรู้จักแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา (ปัญญา) ถ้าการวิจัยนี้ทำการทดลองใช้ในระยะเวลาที่มากขึ้นจนครบ 1 ปีการศึกษา ผลการใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จะได้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับสุวรรณ วิลารักษ์ (SuwanVilaRak, 2008 : 79) ได้วิจัยการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2 ที่พบว่าในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่

ในระดับมากก็จะส่งผลถึงขั้นนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุน ขั้นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขและขึ้นประเมินผล เผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ได้ผลการดำเนินงานที่เกิด ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ชัยสิทธิ์ ตนเจริญสุข (ChaisitToncharoensuk, 2007 : 13) ได้วิจัยการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวิถิพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบการบริหารงาน วิชาการ และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้าน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาการบริหารงาน วิชาการ โรงเรียนวิถิพุทธด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ ให้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกพุทธธรรมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พร้อม ทั้งมีการ สนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกไตรสิกขาอย่าง จริงจัง และบริหาร หลักสูตรได้เหมาะสมกับโรงเรียนวิถิพุทธ ให้มีการนิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามและประเมินผล ให้มี กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร การเรียนธรรมศึกษา ค่ายพุทธบุตรบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้านนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับมากแนวทาง พัฒนาทางด้านการนิเทศการศึกษา คือ ให้มีการ จัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา โดย เน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร ควรปรึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องบ้านวัด ชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดนิเทศภายใน สถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และตรวจสอบ ประเมินผล อย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนา จัดทำรายงานการจัดทำการศึกษาประจำปีให้สาธารณชนได้รับ ทราบ สอดคล้องกับผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียน วิถิพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก และโรงเรียนที่ทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน และส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นพล เมืองที่ดีของสังคม และประเทศชาติ

2. กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ควรขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

3. กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. โรงเรียนวิถีพุทธจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรม ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีการปฏิบัติให้เป็นประจำและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า การนำรูปแบบทดลองใช้ มีระยะเวลาการทดลองใช้ 1 ภาคเรียน ทำให้ได้ผลที่เกิดกับผู้เรียนไม่มากนัก การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรเพิ่มระยะเวลาในการทดลองใช้รูปแบบให้มากขึ้นเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจน

2. การวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรทำการศึกษาในกรณีศึกษาที่ไม่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธควบคู่กันด้วย เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยทั้งนี้อาจใช้การศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู ฟังเป็นตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ

4. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

References

- Bumrunghol, A. (2006). *Study of the school administration of Buddhist schools Office of the Chonburi Educational Service Area 3*. Graduate School :Burapa university.
- Ministry of Education.(2004). *Guidelines for the Operation of the Buddhist School of Buddhism*. Bangkok :Usa Printing.

- Ministry of Education.(2003).*Buddhist Studies*.Bangkok : Organization Delivery and Packages Printing.
- Office of the Education Council : ONEC. (2015).*Educational reform for the future of Thailand, sustainable prosperity*.Bangkok : 21 century printing.
- Phanthubanyong, P. (2002).*TQM Practical*.Bangkok : TPA publishing.
- Thongyai, M. (2006).*Development of Project Management Model of Buddhist School of Basic Education*.Doctoral thesis.GraduateSchool :Burapa university.
- Simachokdee, V. (1998).*TQM : Operation to Quality Enterprise 2000*. (3thed.). Bangkok : Thai-Japanese Association of Technology Promotion.
- SomdetPhraBuddhakosajarn(P.A. Payutto). (2016).*Buddhism (original version)*.(31st ed.).Bangkok : Buddhism Publishing House.
- Suthirat,C. (2010). *Teach children to have public mind*. (4thed.).Bangkok :Company V. Prin (1991) Limited.
- Takapkho, W. (2006).*Evaluation of the Buddhist School Project Under the Office of Lamphun Educational Service Area 1*.Master's thesis. Graduate School : Chiang Mai University.
- Toncharoensuk,C. (2007). *School Administration of Buddhist Way of Life*.Independent Study,Master of Education :Silpakorn University.
- Wilarak,S. (2008).*Operations Buddhist school Under the Office of Chachoengsao Educational Service Area 2*.Master's thesis. Graduate School :RajanagarindraRajabhat University.